

correct termination of work according to physiological state or biological activity of a person.

Research proves that the stage of aging (level of health accordingly), mostly depend on various social factors. Creation of social institutions aimed at the protection and guaranteeing of right's for people of different age is a top task for our society [3].

Such approach to the social protection of senior citizens is more human, and it is more corresponding to the requirements of anthropological expertise of legislation.

References:

1. Krestovska N. M. Childhood as a legal value / N. M. Krestovska// Actual problems of state and law: collection of scientific papers— O. Judic. lit-re, 2008. — Num. 40. — P. 122–125.
2. Vienna International Plan of Action on Aging : approved by the United Nations General Assembly in 1982 (resolution 37/51) [Electronic source]. Teamreview : <http://www.un.org/russian/topics/socdev/elderly/oldactio.htm>
3. Zavalniuk V. V. Anthropological dimension and problems of interrelation between law and society // V. V. Zavalniuk // Actual problems of state and law: collection of scientific papers —O. Jurid. : lit-re, 2010. — Num. 52. — P. 269–274.

ОВЧИННИКОВА АЛЬБИНА ПЕТРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
доктор мистецтвознавства, кандидат юридичних наук, професор

КАТЕГОРІАЛЬНИЙ СТАТУС ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І КУЛЬТУРИ ЛЕГАЛЬНОСТІ

Поняття «культура» зазвичай слугувало предметом жвавих наукових суперечок та дискусій; але після того, як воно з'явилося у соціоправових дослідженнях, це поняття спровокувало ще більш активну полеміку. Значення слова «культура» є різноманітним та внутрішньо нестабільним, воно розпливчасте, як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Поєднання слів «правовий» та «культура» лише посилює протиріччя щодо їх змістовного наповнення. Складнощі виникають через змішування двох розумінь слова «культура». В одному з них його вживають для позначення сфери переконань та практик, які притаманні конкретній сукупності людей. Культура у другому розумінні має більш теоретичний характер, вона є абстрактною системою символів та змістів, що є продуктом та контекстом соціальної дії. У першому випадку термін «культура» позначає специфічні звичаї, погляди та

практики, що притаманні конкретній групі чи суспільству, тому його, як правило, вживають у множині (наприклад, правові культури Японії та Китаю, латиноамериканські правові культури). У другому випадку, цей термін має теоретичний характер та використовується у однині: наприклад, «правова культура» чи «академічна культура».

Зростання інтересу до поняття «культура», який став результатом так званого культурологічного повороту 1980-х, спричинило тиражування цього терміна у різних галузях соціогуманітарного знання, у рамках чого продовжилися дискусії щодо концептуалізації його адекватного використання. Таким чином, багатозначність цього терміну, яка створювала проблему у минулому, було перенесено практично до кожної дисципліни, в якій його вживали. Було видано велику кількість статей та книг, у назвах яких фігурували «культура» та «право» чи «правова культура». Частина цих публікацій закликає розвивати культурологічне дослідження права, коли інші являють собою збірки різноманітних статей, що об'єднані під рубрикою «закон та культура». Також є праці, які пропонують підхід до культури, як до теоретичного поняття.

Сучасна наука давно перетнула кордони розуміння культури, як простої сукупності усього, що створюється людьми, чи пересічних уявлень, які зводять культуру до мистецтва, музики, театру, моді, літературі релігії, ЗМІ та освіти. Тепер культура розглядається скоріше як система символів та змістів, а також соціальних практик, які пов'язані з ними. Найбільш перспективним та теоретично обґрунтованим застосування терміну «культура» спостерігається у наступних випадках: 1) щоб вказати на нерозривний зв'язок між знаками та діяльністю, змістами та діями; 2) щоб з метою аналізу розрізнити семіотичний компонент дії, який слід сприймати відокремлено від інших його складових — демографічної, географічної, біологічної, технологічної, економічної тощо; хоча усі ці компоненти неминуче зливаються воєдино у кожній конкретній послідовності дій; 3) щоб підкреслити, що хоча формальні організаційні атрибути та міжособистісні взаємодії спираються на одні й ті самі символічні та когнітивні ресурси, багато з культурних ресурсів мають свій специфічний локальний характер та конкретне призначення; 4) щоб виділити загальні тенденції, що дозволяють нам говорити про культуру та культурну систему на конкретних рівнях та вертикалях соціальної організації. Система та практика є комплементарними поняттями: одне передбачає інше, хоча конститууючи практики не є ані однорідними, ані логічно зв'язаними, ані статичними, ані автономними; 5) щоб застосовувати семіотичний підхід, роздивляючись культуру як набір семіотичних ресурсів, які використовують у людських взаємодіях: культура — це не якась сила, до якої причинно-наслідковим чином можуть бути віднесені явища суспільного життя, поведінки індивідів, інститути чи процеси; вона — це контекст, всередині якого вони можуть бути адекватно описані; 6) щоб

підкреслити, що культура – це складна організована система висловлювань про те, як розуміти світ та діяти у ньому.

Лоуренс Фрідман є «батьком-засновником» американської науки про соціум та право. У своїх дослідженнях він намагався розкрити значення моделей поведінки, яке раніше не відносили до правової діяльності, хоча воно й відіграло важливу роль у формуванні права у його традиційному розумінні. Право можна визначати як набір правил та норм, писаних або неписаних, про те, що вважати вірною чи помилковою поведінкою, про обов'язки та права. Однак, на думку Фрідмана, цей традиційний підхід перебільшує автономність та ефективність «писаного права», не враховуючи при цьому значущість та передбачуваність того, що зазвичай зветься «законом у дії». Вивчаючи «закон у дії», Фрідман пропонував модель системи – безупинної поворотної петлі, яка являє собою комплекс структур, що оброблюють вихідні данні (потреби та ресурси соціуму) та повертають до соціуму кінцевий продукт (функції). Фрідман розрізняє три головних компоненти правової системи: 1) соціальні та правові сили, що створюють тиск на закон й тим самим «створюють право», це вихідні матеріали; 2) закон сам по собі – набір структур та правил, крізь які проходить вихідний матеріал та які його переробляють; 3) вплив закону на поведінку людей – це кінцевий продукт або функції системи [1].

Фрідман обрав термін «правова культура» для того, щоб позначити предмет соціології права. Правова культура визначається як соціальні сили, що невинно формують закон, ті частини загальної культури – звичаї, погляди. Способи міркування та діяльності, які або підсилюють дію закону, або, навпаки, ослаблюють його. У якості аналітичного терміну «правова культура» підкреслює роль тих дій, які робляться «по умовчання» та сприймаються за належне. Вони спираються на взаємодії між правовою системою та навколишнім середовищем. У якості описового терміну «правова культура» позначає низку взаємопов'язаних явищ – знання законів та ставлення до правової системи у суспільстві, а також моделі поведінки громадян у відношенні до правової системи. До нього входять також судження про справедливість закону, його легітимність та корисність. Наскільки відкрито моделі поведінки та настанови проявляють себе у суспільстві та наскільки сильно вони варіюються, залежно від групи чи держави, настільки можна говорити про правову культуру груп, організацій і держав. У якості прикладу варіативності, що існує всередині правових культур, можна виділити внутрішню правову культуру «інсайдерів» – професіоналів, які працюють у цій системі, у протилежність зовнішній правовій культурі громадян, які взаємодіють з системою. Як сукупність ідей, цінностей, сподівань та настанов у відношенні до права та правових інститутів, яких дотримується суспільство чи його частина, правова культура покликана позначити явища, які у принципі можуть вимірюватися. Фрідман був перекона-

ний, що термін «правова культура» є необхідним як засіб, який може помістити низку явищ до однієї загальної категорії.

У нещодавніх дослідженнях автори звертаються до терміну «культура легальності» для того, щоб позначити та підкреслити фетишизацію розповсюджених понять, наприклад, легальність чи влада закону. Ці поняття широко застосовують у різних політичних (національних та міжнародних) проектах: коли розмови йдуть про корпоративний капіталізм, фінансову прозорість, глобалізацію тощо; право згадують не тільки задля власної його легітимізації, але й в інтересах конкретних осіб та інститутів. Багато хто ставить питання, чому дискурси закону та анархії так часто бувають взаємопов'язані? Чому право виступає як альтернатива хаосу? Чи насправді легальність має на увазі наявність загально досяжних традиційно успішних, хоча і обмежених операційних механізмів та каналів – у такій мірі універсальних, що багата кількість форм легальності та її культурних варіацій можуть бути поховані та одночасно фетишизовані під загальною категорією «влада закону»? Деякі автори, у тому числі й критично налаштовані, розглядають культуру легальності крізь призму терміну «антиправо», підкреслюючи цим неліберальне застосування права.

Цей неконтрольований процес утворення нових термінів можна пов'язувати з тим, що автори розмірковують у межах певних систем нормативів. Це також може бути пов'язано із прагненням дослідників підкреслити самотність тих чи інших товариств за допомогою різної термінології. Можливо, деякі з цих термінологічних варіантів – це спроба відокремити вивчення правової культури від дослідження правових установ та думок, які важко теоретично обґрунтувати чи віднести до будь-якої категорії чи культурної системи, у якій беруть участь суб'єкти.

Список використаної літератури:

1. Friedman L.M/ The Concept of Legal Culture: A.Reply // Comparing Legal Cuultures ed. D.Nelken. Brookfield, 1997. P. 33-40.